

УДК 340.142

DOI: 10.31733/2078-3566-2020-4-82-88

Надія ХРИСТИНЧЕНКО ©

доктор юридичних наук, професор
(Західноукраїнський національний
університет, м. Тернопіль)

РОЛЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАЛЕЖНОГО ТА ЕФЕКТИВНОГО ЗАХИСТУ НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД В УКРАЇНІ

Досліджено практику Європейського суду з прав людини щодо відповідальності та контролю за невиконанням судових рішень в Україні. У дослідженні наголошено на важливості питання виконання судових рішень, які набули чинності.

Зроблено висновок, що в Україні існує проблема, яка має стійкий повторюваний характер – надмірна тривалість виконання або невиконання судових рішень, що є порушенням гарантованих ЄСПЛ прав на справедливий судовий розгляд і на повагу власності. Незважаючи на те, що ЄСПЛ неодноразово вказував на виконання судового рішення як частину судового розгляду, в Україні досі не завжди належно враховується ця позиція ЄСПЛ. Виконання судового рішення є частиною зобов'язань держав щодо забезпечення доступу до правосуддя згідно зі ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основних свобод.

Ключові слова: *Європейський суд з прав людини, практика ЄСПЛ, відповідальність та контроль, виконання судових рішень.*

Постановка проблеми. Примусове виконання судових рішень є важливою частиною механізму захисту порушеного права, оскільки неможливість реалізувати рішення, яке набуло чинності, позбавляє сенсу весь попередній судовий процес.

Від того, наскільки швидко і повно виконуються судові рішення, залежить дуже багато – від безпосереднього дотримання прав та інтересів юридичних і фізичних осіб до ставлення суспільства до судової процедури як дієвої форми захисту порушених прав та інтересів.

Невиконання судових рішень в Україні є одним з найбільш поширених злочинів проти інтересів правосуддя. Ключовим безпосереднім об'єктом цього злочину є суспільні відносини та інтереси у сфері законного функціонування органів, які покликані виконувати судові рішення. Додатковим безпосереднім об'єктом зазначеного злочину є суспільні відносини та інтереси у сфері дотримання конституційних прав і свобод людини і громадянина, охорони інтересів юридичних осіб, суспільства і держави. Незважаючи на те, що зазначене діяння визнається кримінальним правопорушенням, передбаченим статтею 382 Кримінального кодексу, невиконання судових рішень в нашій державі продовжує бути досить поширеним. На важливість цієї проблеми вказує також і те, що воно підпадає під кваліфікацію ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод – порушення права на справедливий суд. Європейський суд з прав людини неодноразово у своїх рішеннях наголошував на серйозності та масштабності цієї загрози для України.

На сьогодні наявні свідчення неефективності застосування ст. 382 Кримінального кодексу, яка передбачає кримінальну відповідальність за невиконання судових рішень. Відповідно до статистики Державної судової адміністрації, у минулому 2019 р. було зареєстровано 3183 кримінальних провадження за зазначеною статтею, тимчасом як засуджено за цією статтею тільки 51 особу. Крім того, сама наявність кримінального провадження проти представників органу державної влади чи органу місцевого самоврядування, які саботують виконання судового рішення, по суті не вирішує проблеми громадян [1].

Відсоток виконання судових рішень дещо різнився відповідно до років, проте ніколи не перевищував 40–45 %, а в деякі роки знижувався до критичних позначень 5–10 %. Як наслідок, згідно з офіційними урядовими джерелами, до початку реформи дер-

© Христинченко Н.П., 2019

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7473-7193>

nkhrist@ukr.net

жавної виконавчої служби, задекларованої в Україні після 2014 р., рівень виконання судових рішень у цивільних справах становив тільки приблизно 6 %, а загальна вартість невиконаних рішень у цій сфері становила приблизно 400 млрд грн, що стало одним з головних бар'єрів на шляху до утвердження верховенства права в державі та ефективної роботи судів і суддів [2].

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Проблема відповідальності та контролю за невиконанням судових рішень в Україні загалом була предметом розгляду в працях таких вчених, як З. Бортновська, М. Булгакова, М. Жушман, Ю. Зайцев, Г. Фединяк, О. Шуміло, С. Якимчук та ін. Однак відповідальність та контроль за невиконанням судових рішень в межах практики ЄСПЛ залишається недостатньо дослідженими та такими, що потребують подальшого вивчення.

Метою статті є аналіз практики ЄСПЛ щодо відповідальності та контролю за невиконанням судових рішень в Україні та надання рекомендацій стосовно покращення зазначеної ситуації.

Виклад основного матеріалу. Злісне невиконання судового рішення, яке набуло чинності, є найбільш поширеною формою вчинення злочину, передбаченого ст. 382 КК. У вітчизняній правовій доктрині і дотепер невиконання судових рішень розуміється з певною неоднозначністю. Також в правовій літературі відбувається юридична дискусія з приводу того, чи може злісне невиконання рішення суду бути вчинене у формі дії або бездіяльності або тільки у формі бездіяльності.

Відповідно до зазначеної ситуації висувуються різні погляди. Тож перший погляд полягає у визнанні можливості вчинення злісного невиконання судового рішення як у формі бездіяльності, так і у формі дії. Відповідно, невиконання виражається, як правило, в бездіяльності – невиконанні процесуального акта, наприклад, керівник підприємства не виконує рішення суду про поновлення на роботі незаконно звільненої особи, бухгалтер не здійснює стягнення грошових коштів за виконавчим документом. Однак можуть бути і дії, що порушують заборони, які містяться в процесуальних актах, наприклад, незважаючи на судові рішення, яким позбавлено права займати певні посади або займатися певною діяльністю, службовець органу місцевого самоврядування приймає цю особу на роботу саме на посаду, яка передбачає здійснення діяльності, що заборонена.

Інший погляд полягає у визнанні можливості здійснення злісного невиконання судового рішення тільки у формі бездіяльності. У такому разі невиконання судового рішення здійснюється шляхом бездіяльності, являє собою невиконання своїх службових обов'язків відповідним суб'єктом, зазначеним у диспозиції ст. 382 Кримінального кодексу. Наприклад, керівник підприємства, організації або установи не виконує рішення суду про поновлення на посаді незаконно звільненого працівника. Саме цей погляд є більш поширеним у науковій спільноті та видається доцільним.

Європейська конвенція про захист прав людини та основних свобод, відкрита до підписання 4 листопада 1950 р. і набула чинності 3 вересня 1953 р., встановила європейські стандарти забезпечення прав людини. Особисті і політичні права і свободи, гарантовані Європейською Конвенцією, посідають важливе місце в системі прав і свобод людини і громадянина.

Вступ України до Ради Європи в 1995 р. став важливим етапом у розвитку національної правової системи і поставив важливе питання про визначення місця Європейської конвенції про захист прав людини і основних свобод в системі джерел українського права. При цьому Європейська конвенція не тільки закріплює основоположні права і свободи, але також містить норми, що закріплюють діяльність Європейського суду з прав людини щодо застосування і тлумачення конвенційних положень.

Крім закону про ратифікацію Європейської конвенції про захист прав людини і основних свобод, Україна також ухвалила закон «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини». Ст. 17 вищезазначеного закону закріплює норму, що українські суди застосовують під час розгляду справ Конвенцію та практику Європейського суду з прав людини як джерело права [3].

Варто зазначити, що Європейський суд з прав людини здійснює тлумачення положень Європейської конвенції з урахуванням сучасних реалій суспільства і конвенційні положення набувають ширшого змістового навантаження. У зв'язку з цим становлять інтерес постанови Європейського суду з прав людини в плані їх узгодженості з національним законодавством. Європейська конвенція, будучи різновидом міжнародного договору, в системі джерел українського права посідає місце безпосередньо після Конститу-

ції України, як і інші міжнародні договори, ратифіковані нашою державою, у сфері прав та свобод людини і громадянина. У разі виникнення колізії між міжнародним договором і Конституцією України має діяти правило про вищу юридичну силу Конституції.

Україна як учасник Конвенції про захист прав людини і основних свобод визнає юрисдикцію Європейського суду з прав людини з питань тлумачення і застосування Конвенції і протоколів до неї в разі передбачуваного порушення Україною положень цих договірних актів, коли передбачуване порушення було після набуття ними чинності щодо України. Тому застосування судами вищезазваної Конвенції має здійснюватися з урахуванням практики Європейського суду з прав людини для уникнення будь-якого порушення Конвенції про захист прав людини та основних свобод.

Постанова Європейського суду з прав людини є підставою для перегляду справи українським судом за новоявленими обставинами. У процесі провадження у такій справі суд може зробити висновок про неможливість виконання постанови ЄСПЛ у межах чинного українського законодавства. Самостійне рішення судами цієї справи призводило б до можливості різної оцінки конституційності тих самих положень Закону. Тим самим ставилося б під сумнів саме верховенство Конституції України. Оскільки Європейська конвенція про захист прав людини і основних свобод по суті визнає ті самі цінності, що і Конституція нашої держави, такий висновок призводить до необхідності перевірки конституційності норми, порушеної рішенням ЄСПЛ.

Варто відзначити, що Європейська конвенція, будучи джерелом українського права, при збереженні верховенства Конституції України впливає на розвиток національного законодавства. При цьому тільки Конституційний Суд України може вирішувати питання про конституційність норми, порушеної постановою Європейського суду з прав людини.

Категорія справедливості в процесуальній діяльності розкривається через фундаментальне право на справедливий судовий розгляд, яке тісно пов'язано з правом на судовий захист взагалі. Неможливо відповісти на питання про те, чи було реалізовано право на справедливий суд і дотримані його права, якщо невідомо, що розуміється під правом на звернення до суду загалом.

Загально визнано, що право на судовий розгляд належить до першого покоління прав і свобод людини. Цей факт визначив його закріплення в Міжнародному біллі про права людини. Також поміж основних вимог до правосуддя є забезпечення права кожного на справедливий та в розумний строк розгляд спору щодо його прав та обов'язків цивільного характеру, що кореспондується зі ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [4].

Європейська конвенція про захист прав людини та основних свобод, будучи за своєю суттю локальним міжнародним договором, відіграє суттєву роль в забезпеченні належного функціонування національних судових систем. Конвенція із зрозумілих причин запозичила у своєму змісті ідеї природноправової доктрини прав людини, закладеної у Загальній Декларації прав людини. Принципово важливим є той факт, що ЄКПЛ має регулятивну властивість. Її положення безпосередньо застосовуються Європейським судом з прав людини в постановках під час вирішення конкретних справ. Загально відомо, що постанови ЄСПЛ є для країн-учасниць Конвенції обов'язковими до виконання. Отже, положення ЄКПЛ і їх тлумачення ЄСПЛ мають істотне значення для правотворчої і правозастосовної діяльності учасників Конвенції, в тому числі й України. Цей факт демонструє, наскільки важливим є розуміння і сутнісне наповнення кожної статті ЄКПЛ.

Згідно з практикою Європейського суду з прав людини, виконання судових рішень розуміється як ключова частина судового розгляду в розумінні ст. 6 Конвенції про захист прав і основних свобод людини. ЄСПЛ неодноразово наголошував, що це право стало б декларативним у випадку, коли б правова система держави допускала, щоб остаточне, обов'язкове судове рішення залишалося невиконаним. Це призводить до ситуації, несумісної з принципом верховенства права.

Крім того, у резолюції Парламентської асамблеї Ради Європи № 1787 (2011) від 26 січня 2011 р. «Виконання рішень Європейського суду з прав людини» зазначається наявність основних системних недоліків, які викликають велику кількість повторюваних висновків щодо порушення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод і серйозно підривають верховенство права. Щодо України ці проблеми пов'язані, зокрема, із хронічним невиконанням рішень національних судів. У резолюції також зазначено, що Україна повинна терміново ухвалити комплексну стратегію щодо виправлення ситу-

ації, за якої значна кількість остаточних судових рішень залишається невиконаною, а також впровадити ефективні внутрішні засоби правового захисту у відповідь на пілотне рішення в справі «Іванов проти України» [5].

У діяльність Європейського суду з прав людини останнього десятиліття було запроваджено процедуру винесення так званих «пілотних рішень», здатних суттєво стимулювати держав-членів Ради Європи забезпечувати належний рівень захисту прав і свобод індивідів, що перебувають під їхньою юрисдикцією. Йдеться про ухвалення рішень, здатних привернути увагу держав до системних проблем національного законодавства, що стають основною причиною подання великого масиву однотипних скарг. Отже, правова природа «пілотних рішень» ЄСПЛ становить великий інтерес для юридичної доктрини.

Щодо юридичного визначення, то під дефініцією «пілотне рішення» пропонується розуміти остаточне рішення у справі, що розглядається у першочерговому порядку, в якій Європейський суд з прав людини визнає порушення прав, гарантованих Конвенцією, а також встановлює, що подібне порушення має масовий характер через системно-структурну дисфункцію правової системи держави-відповідача та накладає на державу-учасницю зобов'язання вжити певних заходів загального характеру для зупинення порушень за аналогічними справами та недопущення їх виникнення у майбутньому, виконання якого знаходиться під особливим наглядом з боку Комітету Міністрів Ради Європи. [6].

Процедура пілотного рішення накладає на державу-відповідача юридичний обов'язок вжити заходи загального характеру, які повинні бути ухвалені в національній правовій системі, тобто заходи організаційного, адміністративного або законодавчого характеру, що усувають причини порушення Конвенції про захист прав людини і основних свобод 1950 р. і не допускають їх порушення надалі. Часто Європейський Суд з прав людини самостійно вказує на характер заходів, необхідних для прийняття.

У 2011 році ЄСПЛ, закріпивши процедуру пілотного рішення в правилі 61 Регламенту Суду, встановив, що Суд може винести пілотне рішення, якщо факти, викладені в скарзі, вказують на існування в правовій системі держави-відповідача структурної або системної проблеми або іншої аналогічної дисфункції, які викликали або можуть викликати аналогічні скарги.

Ініціювання процедури пілотного рішення не охоплює і не відображає всі факти порушень і пов'язані з ними юридичні проблеми, з якими стикаються заявники, в тому числі викликані внаслідок структурної проблеми. Необхідно розуміти, що ЄСПЛ вибирає лише найбільш гострі і ключові структурні проблеми і вказує на вжиття заходів загального характеру, необхідних передусім для вирішення тим самим найбільш гострої дисфункції. Потрібно також розуміти, що так звана структурна проблема не статична, а динамічна, подібна до хвороби, і після винесення пілотного рішення побічні дії цієї дисфункції можуть змінюватися залежно від середовища проживання, тобто процесів, що відбуваються всередині правової системи.

Нарешті, досить очевидно, що більшість структурних проблем залежні і пов'язані з іншими проблемами, наявними всередині національної правової системи. Внаслідок цього, проводячи моніторинг виявлення структурної проблеми, ЄСПЛ має великі шанси зіткнутися відразу з декількома взаємозалежними проблемами. В цьому випадку ЄСПЛ необхідно бути уважним і коректним у формулюванні структурної проблеми, щоб надалі це дозволило суду реалізовувати запропоновані загальні заходи повною мірою і предметно до зазначеної проблеми.

Внаслідок застосування процедури пілотного рішення формується правова позиція щодо тлумачення певних положень Конвенції та Протоколів до неї, яка допомагає ЄСПЛ надалі більш ефективно і оперативно розглядати справи, а також сприяє якнайшвидшому і найефективнішому усуненню недоліків, що зачіпають захист порушених прав у національному правопорядку.

Аналізуючи практику ЄСПЛ щодо відповідальності та контролю за невиконанням судових рішень в Україні, вважаємо за доцільне розглянути більш детально два пілотних рішення: «Юрій Миколайович Іванов проти України» та «Бурмич та інші проти України».

Пілотним рішенням Європейського суду з прав людини «Юрій Миколайович Іванов проти України» від 15.10.2009 р. Україну було зобов'язано запровадити ефективний засіб юридичного захисту, який сприяв би створенню дієвого та достатнього захисту від невиконання або затримки у виконанні рішень українських судів, за виконання якого наша держава несе відповідальність відповідно до принципів, встановлених практикою Європейського суду з прав людини. На виконання зазначених вимог Україні було надано

рік, потім термін було продовжено ще на півроку. З метою забезпечення виконання зазначеного рішення Міністерством юстиції було розроблено проєкт Закону України «Про гарантії держави щодо виконання рішень суду», який 14 січня 2011 р. урядом передано на розгляд Верховної Ради України.

У рішенні Юрій Миколайович Іванов проти України Європейський суд з прав людини зосередив увагу безпосередньо на невиконанні судового рішення, в якому наша держава є боржником в особі тих чи тих державних органів або підприємств (група налічує більше 400 подібних справ). Відзначається, що великого поширення набула практика закриття виконавчого провадження, посилаючись на підставу, коли у боржника відсутні грошові кошти. З огляду на цей факт не тільки особа залишається без належного захисту своїх прав, а й втрачається довіра до судової гілки влади, бо немає сенсу звертатись до суду за захистом своїх прав, якщо судові рішення все одно не буде виконуватись [7].

Щодо конкретної ситуації заявника ЄСПЛ зазначив, що у справі «Юрій Миколайович Іванов проти України» рішення військового суду від 22.08.2001р. досі не були виконані в повному обсязі і затримка у виконанні рішення становила приблизно сім років і десять місяців. Рішення районного суду від 29.07.2003 р. залишалося невиконаним вже протягом приблизно п'яти років і одинадцяти місяців. Доводи уряду не містили будь-яких пояснень таких великих затримок у виконанні судових рішень, винесених на користь заявника. Суд підкреслив, що ці затримки викликані поєднанням певних чинників, наприклад, нестачі бюджетних коштів, бездіяльності з боку державних виконавців і недоліків у національному законодавстві, внаслідок чого заявник не мав можливості домогтись виконання судових рішень в ситуації, коли в бюджеті не було передбачено коштів на такі цілі (п. 12, 14, 16, 18, 30 і 34). Суд вважає, що ці чинники не були поза контролем органів влади і, отже, визнає відповідальність держави за ситуацію (п. 55). До того ж, незважаючи на сприятливий для заявника результат судового провадження, яке він ініціював проти Державної виконавчої служби, воно не дало йому можливості попередити або виправити порушення п.1 ст. 6 Конвенції та ст. 1 Протоколу. Хоча фактом є те, що остаточним рішенням від 29.07.2003 р. суд визнав ДВС винною в затягуванні виконавчого провадження за рішенням від 22.08.2001 р. і зобов'язав її виплатити заявнику відшкодування, це не поліпшило ситуацію, оскільки провадження по виконанню рішення від 22.08.2001 р. завершено не було і навіть не було прискорено, а відшкодування, встановлене рішенням від 29.07.2003 р., залишилося несплаченим. Тому суд визнає, що у справі, яка розглядається, було порушення ст. 13 Конвенції.

Ефективним засобом недопущення подібних ситуацій буде комплекс заходів, спрямованих на запобігання порушення права на судочинство і виконання судового рішення в розумні терміни. Варто відзначити, що поняття розумного терміну є оціночним. Для винесення рішення щодо дотримання вимоги виконання судових рішень у розумний строк Європейський суд враховує складність виконавчого провадження, поведінку заявника та відповідних органів державної влади, суму та характер судового присудження. При цьому затримка виплати присудженої грошової компенсації тривалістю менше одного року, в принципі, не суперечить Конвенції, тимчасом як будь-яка інша більш тривала затримка є необґрунтованою.

У справі «Бурмич та інші проти України» йдеться про справу, яку було розпочато відповідно до п'яти заяв проти України. Заявники скаржились на невиконання або несвоєчасне виконання рішень національних судів, винесених на їх користь. Вони стверджували про порушення їхніх прав, гарантованих ст. 6 Конвенції та ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції, ст. 13 Конвенції стосовно відсутності ефективного засобу юридичного захисту в національному законодавстві. Усі заявники стверджували, що немає підстав для того, щоб розрізняти їхні справи від висновків Суду у своєму пілотному рішенні Юрія Миколайовича Іванова проти України (№ 40450/04, 15 жовтня 2009 р.) [8].

Висновки. Отже, з вищезазначеного можна зробити такі висновки. В Україні є проблема, що має стійкий повторюваний характер: надмірна тривалість виконання або невиконання судових рішень, що є порушенням гарантованих ЄСПЛ прав на справедливий судовий розгляд і на повагу власності. Незважаючи на те, що ЄСПЛ неодноразово вказував на виконання судового рішення як частину судового розгляду, в Україні досі не завжди належно враховується ця позиція ЄСПЛ.

Судовий контроль в Україні за виконанням судових рішень органами публічного управління є сучасним досягненням системи публічного управління та публічного конт-

ролю. Однак такий контроль може бути ефективним тільки за умови швидкого і точного виконання судових рішень, прийнятих не на користь органів влади.

Виконання судового рішення є частиною зобов'язань держав щодо забезпечення доступу до правосуддя згідно зі ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основних свобод. Особа, яка має судові рішення проти органу державної влади чи органу місцевого самоврядування, не зобов'язана ініціювати додаткові процедури для виконання цього рішення. Безумовне виконання такого рішення має гарантуватися державою.

Держава не має бути безпосередньо відповідальною за виконання судового рішення проти недержавних структур. Водночас вона відповідальна за належну організацію роботи з виконання судового рішення, зокрема за роботу виконавчої служби.

Для покращення ситуації в досліджуваній сфері доцільним є перегляд чинного законодавства, яке забезпечує виконання судових рішень, продовжити реформування державної служби. Зазначені дії необхідно проводити у співпраці між Кабінетом Міністрів України, Верховною Радою України та іншими відповідальними органами виконавчої влади. Це дозволить підготувати та запровадити найбільш дієві і комплексні заходи виконання судових рішень. Видається доцільним створити урядову комісію з питань вдосконалення роботи Державної виконавчої служби.

Список використаних джерел

1. У пошуках шляхів ефективного виконання судових рішень. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/u-poshukah-shlyahiv-efektivnogo-vikonannya-sudovih-rishen.html> (дата звернення: 09.10.2020).
2. Виконання судових рішень в Україні: стан, проблеми, міжнародні аспекти. *Національна безпека і оборона*. 2019. № 3–4. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/journal/ukr/NSD179-180_2019_ukr.pdf (дата звернення: 09.10.2020).
3. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 № 3477-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15> (дата звернення: 09.10.2020).
4. Ярошенко А. С., Костенко О. М. Визнання судом недійсними фіктивних договорів дарування, укладених з метою приховання майна боржника: проблеми формування єдиної правозастосовної практики. *Проблеми законності*. 2020. Вип. 148. С. 66–75. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.148.190854>.
5. Шуміло О. О., Аракелян А. Д. Проблеми виконання судових рішень в умовах реформування системи юстиції України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2017. № 6. С. 280–283.
6. Гончаренко О. А. Правова природа «пілотних рішень» європейського суду з прав людини. *Форум права*. 2012. № 4. С. 243–249.
7. Невиконання або тривале виконання остаточного рішення національного суду. URL: <https://precedent.in.ua/2016/07/10/nevykonannya-abo-tryvale-vykonannya-ostatocznego-rishennya-natsionalnogo-sudu> (дата звернення: 09.10.2020).
8. «Бурмич та інші проти України» – скарги на невиконання або несвочасне виконання рішень українських судів будуть безпосередньо до КМ Ради Європи (Стаття 6, 13, стаття 1 Протоколу 1 Конвенції, Заяви №46852/13 та інші). URL: [https://protocol.ua/ua/burmich_tp_inshi_proti_ukraini_skargi_na_nevykonannya_abo_nesvochasne_vikonannya_rishen_ukrainskih_sudiv_budut_bezposeredno_do_kmitetu_ministriv_radi_evrop_i_\(stattya_6_13_stattya_1_prookolu_1_ekpl_zayavi_46852_13_ta_inshi\)](https://protocol.ua/ua/burmich_tp_inshi_proti_ukraini_skargi_na_nevykonannya_abo_nesvochasne_vikonannya_rishen_ukrainskih_sudiv_budut_bezposeredno_do_kmitetu_ministriv_radi_evrop_i_(stattya_6_13_stattya_1_prookolu_1_ekpl_zayavi_46852_13_ta_inshi)) (дата звернення: 09.10.2020).

Надійшла до редакції 17.11.2020

References

1. U poshukah shliakhiv efektyvnoho vykonannya sudovykh rishen [In search of ways to effectively enforce court decisions]. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/u-poshukah-shlyahiv-efektivnogo-vikonannya-sudovih-rishen.html> [in Ukr].
2. Vykonannya sudovykh rishen v Ukraini: stan, problemy, mizhnarodni aspekty. [Execution of court decisions in Ukraine: state, problems, international aspects] *Natsionalna bezpeka i oborona*. 2019. № 3–4 URL: https://razumkov.org.ua/uploads/journal/ukr/NSD179-180_2019_ukr.pdf [in Ukr].
3. Pro vykonannya rishen ta zastosuvannya praktyky Yevropeiskoho sudu z prav liudyny [On the implementation of decisions and application of the case law of the European Court of Human Rights] : *Zakon Ukrainy vid 23.02.2006 № 3477-IV*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15> [in Ukr].
4. Yaroshenko A. S., Kostenko O. M. Vyznannya sudom nediisnymy fiktyvnykh dohovoriv daruvannya, ukladenykh z metoiu prykhovannya maina borzhnyka: problemy formuvannya yedynoi pravozastosovnoi praktyky. [Invalidation by the Court of Fictitious Gift Agreements Concluded with the Purpose of Concealing the Debtor's Property: Problems of Formation of a Unified Law Enforcement

Practice] Problemy zakonnosti. 2020. № 148. С. 66–75. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.148.190854>. [in Ukr].

5. Shumilo O. O., Arakelian A. D. Problemy vykonannya sudovykh rishen v umovakh reformuvannya systemy yustytzii Ukrainy [Problems of execution of court decisions in the conditions of reforming the justice system of Ukraine]. Yurydychni naukovyi elektronnyi zhurnal. 2017. № 6. P. 280–283. [in Ukr].

6. Honcharenko O. A. Pravova pryroda «pilotnykh rishen» yevropeiskoho sudu z prav liudyny [The legal nature of "pilot decisions" of the European Court of Human Rights]. Forum prava. 2012. № 4. P. 243–249. [in Ukr].

7. Nevykonannya abo tryvale vykonannya ostatechnoho rishennia natsionalnogo sudu [Non-execution or prolonged execution of the final decision of the national court]. URL: <https://precedent.in.ua/2016/07/10/nevykonannya-abo-tryvale-vykonannya-ostatochnogo-rishennya-natsionalnogo-sudu> [in Ukr].

8. «Burmych ta inshi proty Ukrainy» – skarhy na nevykonannya abo nesvoiechasne vykonannya rishen ukrainskykh sudiv budut bezposeredno do KM Rady Yevropy (Stattia 6, 13, stattia 1 Protokolu 1 Konventsii, Zaiavy № 46852/13 ta inshi). ["Burmych and Others v. Ukraine" - complaints of non-enforcement or late enforcement of Ukrainian court decisions will be filed directly with the Council of Europe CM (Articles 6, 13, Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention, Statements №46852 / 13 and others)]. URL : [https://protocol.ua/ua/burmich_tp_inshi_proti_ukraini_skargi_na_nevykonannya_abo_nesvoiechasne_vikonannya_a_rishen_ukrainskih_sudiv_budut_besposeredno_bezposeredno_do_komitetu_ministriv_radi_evropi_\(stattia_6_13_stattia_1_prookolu_1_ekpl_zayavi_46852_13_ta_inshi\)](https://protocol.ua/ua/burmich_tp_inshi_proti_ukraini_skargi_na_nevykonannya_abo_nesvoiechasne_vikonannya_a_rishen_ukrainskih_sudiv_budut_besposeredno_bezposeredno_do_komitetu_ministriv_radi_evropi_(stattia_6_13_stattia_1_prookolu_1_ekpl_zayavi_46852_13_ta_inshi)) [in Ukr].

SUMMARY

Nadiya P. Khrystynchenko. The role of the European Court of Human Rights in ensuring appropriate and effective protection of a fair court in Ukraine. The article deals with the study of the practice of the European Court of human rights on liability and control over non-enforcement of court decisions in Ukraine. The study notes the importance of the issue of enforcement of court decisions that have entered into legal force. In particular, it is indicated that such an act falls under the qualification of Article 6 of the convention for the protection of human rights and fundamental freedoms – a violation of the right to a fair trial. The European Court of human rights has repeatedly noted in its decisions the seriousness and scale of this threat to Ukraine.

It has been noted that the percentage of enforcement of court decisions has never exceeded 40-45%, and in some years, it has decreased to critical values of 5-10%. The purpose of the article is to analyze the practice of the ECHR on liability and control over non-enforcement of court decisions in Ukraine and provide recommendations for improving this situation.

It has been concluded that in Ukraine there is a problem of a persistent recurring nature – excessive length of enforcement or non-enforcement of court decisions, which is a violation of the rights guaranteed by the ECHR to a fair trial and to respect for property. Despite the fact that the ECHR has repeatedly pointed out the execution of a court decision as part of a trial, this position of the ECHR is still not always properly taken into account in Ukraine. Enforcement of a court decision is part of states' obligations to ensure access to justice under Article 6 of the convention for the protection of human rights and fundamental freedoms. A person who has a court decision against a state or local government body is not required to initiate additional procedures to implement this decision. Unconditional implementation of such a decision should be guaranteed by the state.

In order to improve the situation in the area under study, it is advisable to review the current legislation that ensures the implementation of court decisions, and continue reforming the civil service. Appropriate actions should be carried out in cooperation between the Cabinet of Ministers of Ukraine, the Verkhovna Rada of Ukraine and other responsible executive authorities. It seems appropriate to create a government commission to improve the work of the state executive service.

Keywords: *European Court of human rights, ECHR practice, responsibility and control, enforcement of court decisions.*